

โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘

๑. หลักการและเหตุผล

สำนักงานสถิติแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ในการจัดทำสำมะโนหรือการสำรวจตัวอย่าง หรืออำนวยความสะดวกให้มีการสำรวจด้านต่าง ๆ ของประเทศ โดยสำมะโนประชากรและเคหะเป็นการจัดทำสำมะโนขนาดใหญ่ที่สุดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้จัดทำสำมะโนประชากรครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ และต่อมาได้จัดทำใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ๒๕๒๓ ๒๕๓๓ ๒๕๔๓ และ ๒๕๕๓ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นต้นมา สำนักงานสถิติแห่งชาติได้เริ่มจัดทำสำมะโนเคหะไปพร้อมกันกับการทำสำมะโนประชากรด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ที่ต้องการให้ประเทศต่าง ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลสถิติเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของประชากร ตลอดจนสภาพการอยู่อาศัยของประชากรในประเทศอย่างน้อยทุกระยะ ๑๐ ปี ในปีคริสต์ศักราชที่ลงท้ายด้วย “๐” ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลจากการสำมะโนของแต่ละประเทศสามารถเปรียบเทียบกันได้ และในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ สำนักงานสถิติแห่งชาติมีแผนการจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะ แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - ๑๙ ส่งผลให้โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๓ ไม่สามารถดำเนินการได้ คณะกรรมการบริหารโครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.๒๕๖๓ มีมติให้เลื่อนการจัดทำโครงการดังกล่าวออกไป

ที่ผ่านมาสำนักงานสถิติแห่งชาติดำเนินการจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะของประเทศไทยด้วยวิธีดั้งเดิม (Traditional Census) โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง (Face-to-Face interview) เป็นหลัก ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรบุคคล เวลา และงบประมาณเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม รวมถึงเทคโนโลยีดิจิทัลในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ในขณะเดียวกันก็เกิดรูปแบบการก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่หลากหลายและเพิ่มขึ้น เช่น การโจรกรรมข้อมูลส่วนบุคคลโดยหลอกให้ดาวน์โหลดและติดตั้งแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การขู่ให้กลัวโดยอ้างว่ามีการกระทำความผิดหรือคดีความผ่านแก๊งคอลเซ็นเตอร์ การชักชวนให้ลงทุนเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนสูง เป็นต้น เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความเสียหายทางทรัพย์สินมากมาย ทำให้ประชาชนเกิดความวิตกกังวลและเพิ่มความระมัดระวังในการให้ข้อมูลส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการสำรวจ/สำมะโนด้วยวิธีแบบดั้งเดิมของประเทศไทยและหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกได้รับผลกระทบในการให้ความร่วมมือให้ข้อมูลน้อยลง เนื่องจากผู้ตอบสัมภาษณ์เกิดความวิตกกังวลว่าเป็นพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐจริงหรือไม่ รวมถึงขาดความเชื่อมั่นต่อระบบการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคลของหน่วยงานภาครัฐ

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้สำนักงานสถิติแห่งชาติหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำรวจ/สำมะโนโดยให้ความสำคัญกับการจัดเก็บข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะด้วยรูปแบบดิจิทัลเป็นลำดับแรก เช่น แคนาดา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย ปากีสถาน และเกาหลี เป็นต้น ซึ่งประชาชนสามารถเข้าตอบแบบสอบถามผ่านทางเว็บไซต์เป็นหลักหรือเรียกว่า Digital Census โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะของต่างประเทศประสบความสำเร็จ คือ การมีฐานข้อมูล

ที่อยู่อาศัยที่ครบถ้วน การสร้างความเชื่อมั่นเกี่ยวกับความปลอดภัยของข้อมูล และการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าไปตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง รวมถึงการออกแบบ Web Application สำหรับการเข้าตอบแบบสอบถามที่ใช้งานง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีระบบติดตามที่ดี เพื่อให้สามารถติดตาม/แจ้งเตือน หรือส่งพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูลลงพื้นที่เพื่อทำการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนที่ยังไม่ให้ข้อมูลได้

สำนักงานสถิติแห่งชาติมีแผนจัดทำโครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะจากวิธีแบบดั้งเดิม (Traditional census) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบ Digital census หรือการให้ประชาชนตอบแบบสอบถามด้วยตนเองผ่านเครื่องมือหรือวิธีการที่เป็นดิจิทัลเป็นลำดับแรก (Digital First Approach) เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้สำนักงานสถิติแห่งชาติยังคงเตรียมช่องทางการให้ข้อมูลด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูลของประชาชนที่อาจจะไม่สะดวก หรือมีปัญหา/อุปสรรคในการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองผ่านช่องทางดิจิทัล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนตามหลักการและแนวคิดของการจัดทำสำมะโนประชากร

โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ได้มีการจัดทำโครงการสำมะโนสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘ (ปีงบประมาณ ๒๕๖๗) ในพื้นที่ทดลองกรุงเทพมหานคร (๔ แขวง) และ ๒๔ จังหวัด (จังหวัดละ ๒ ตำบล) หรือสำมะโนทดลอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบกระบวนการดำเนินงานและระบบงานของโครงการฯ และศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะในรูปแบบดิจิทัล รวบรวมปัญหา อุปสรรค ตลอดจนวิเคราะห์ถอดบทเรียนการจัดทำสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘ (ปีงบประมาณ ๒๕๖๗) เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางป้องกันปัญหาสำหรับการจัดทำสำมะโนฯ ทั่วประเทศในปี ๒๕๖๘ ต่อไป

ผลจากการจัดทำสำมะโนทดลอง พบว่า อัตราการตอบแบบสอบถามออนไลน์ของประชาชนคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐๙ ของครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ทดลองเท่านั้น ดังนั้น การดำเนินงานโครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘ ต้องมีการปรับแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยังคงให้ประชาชนตอบแบบสอบถามออนไลน์เป็นลำดับแรก และส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลของประชากรที่ครบถ้วนต่อไป อย่างไรก็ตามในบางพื้นที่ที่ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ประชาชนไม่สามารถเข้าตอบแบบสอบถามออนไลน์ได้หรือพนักงานงานงั้นไม่สามารถทำการเก็บรวบรวมผ่าน Web Application ได้ ยังคงเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกระดาษและทำการบันทึกข้อมูลผ่านระบบสำรวจอิเล็กทรอนิกส์ในภายหลัง

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน โครงสร้างอายุและเพศ การกระจายตัวของประชากร และลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ เช่น เพศ อายุ สัญชาติ ศาสนา การศึกษา สถานภาพสมรส การทำงาน เป็นต้น ของประชากรทุกคนทุกครัวเรือนตามที่อยู่จริงในวันสำมะโน (ไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะมีชื่อในทะเบียนที่อาศัยอยู่หรือไม่) รวมทั้งจำนวนและลักษณะต่าง ๆ ของที่อยู่อาศัยของประชากร

๒.๒ เพื่อให้ได้ข้อมูลโครงสร้างประชากรในการใช้เป็นข้อมูลประชากรฐานสำหรับการจัดทำ การคาดประมาณประชากรของประเทศ (Population Projection)

๒.๓ เพื่อจัดทำตัวชี้วัดด้านประชากรและที่อยู่อาศัย ในการวัดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรและที่อยู่อาศัยในรอบ ๑๐ ปี

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๓.๑ ภาครัฐ

๑) ใช้ในการกำหนดนโยบาย และวางแผนการพัฒนาด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ของประเทศไทยได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมทั้งระดับประเทศและท้องถิ่น

๒) ใช้ในการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อจัดหาสาธารณูปโภคและบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ได้ตรงตามความต้องการ และจำเป็นที่แท้จริงของแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับจำนวนและลักษณะของประชากรตามที่อยู่อาศัยที่แท้จริง

๓) ใช้เป็นข้อมูลประชากรฐานในการคาดประมาณจำนวนประชากรของประเทศในอนาคต (Population Projection)

๔) ใช้ติดตามประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๐)

๕) ใช้ในการจัดทำดัชนีชี้วัดด้านประชากรและที่อยู่อาศัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ห้วงวิจัยต่างๆ

๖) ใช้ประโยชน์ในทางสถิติเพื่อจัดทำกรอบตัวอย่าง (Sampling Frame) สำหรับการสำรวจต่าง ๆ และใช้เป็นฐานร่วมกับการสำรวจ ในการจัดทำตัวชี้วัดต่างๆ

๓.๒ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา

๑) ใช้ข้อมูลพื้นฐานเป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านประชากร เพื่อวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจ/ขยายกิจการ การออกแบบผลิตภัณฑ์/บริการ ให้เหมาะสมกับพื้นที่ และประเภทกิจการ รวมทั้งกลุ่มลูกค้าหรือผู้รับบริการเป้าหมาย เช่น ข้อมูลโครงสร้างทางประชากร ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่เป้าหมาย เป็นต้น

๒) นักวิชาการ นักวิจัย และสถาบันการศึกษา ใช้ข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องในที่เกี่ยวข้อง

๓.๓ ภาคประชาชน

ประชาชนทุกเพศ ทุกกลุ่มวัยได้รับความอยู่ดีมีสุข เป็นผลมาจากนโยบายด้านต่างๆ ของภาครัฐ และเอกชนที่วางแผนและดำเนินการได้อย่างเหมาะสม พอเพียงและทั่วถึง เช่น

๑) การจัดหาสาธารณูปโภคอย่างเพียงพอและถูกสุขลักษณะ (ที่อยู่อาศัย น้ำประปา/ไฟฟ้า การบริการด้านสาธารณสุขพื้นฐาน รถประจำทาง ที่ทิ้งขยะ ฯลฯ)

๒) นโยบายด้านประชากรอย่างที่เหมาะสมครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มวัย เช่น การให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดเตรียมวัคซีนสำหรับเด็กแต่ละวัยอย่างเพียงพอ การสร้างเสริม

อาชีพและสวัสดิการสำหรับประชากรวัยทำงาน การจัดสวัสดิการให้เพียงพอกับกลุ่มคนด้อยโอกาสต่าง ๆ (คนชรา คนพิการ) เป็นต้น

๔. คຸ້มรวม

๔.๑ คຸ້มรวมประชากร

๑) ประชากรที่อยู่ในคຸ້มรวม ได้แก่

- คนไทยทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในวันสำมะโน
- คนที่มีสถานที่อยู่ปกติในประเทศไทยแต่วันสำมะโนได้ไปฝึกภาคซ้อมรบ เติ่นเรือทะเล หรือไปต่างประเทศชั่วคราว
- ข้าราชการฝ่ายพลเรือนและทหาร รวมทั้งคณะทูตของประเทศไทย พร้อมทั้งครอบครัว ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในต่างประเทศ
- บุคคลพลเรือนต่างด้าวที่มีสถานที่อยู่ปกติในประเทศไทย หรือบุคคลพลเรือนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยชั่วคราวเป็นระยะเวลาตั้งแต่ ๓ เดือนขึ้นไป นับถึงวันสำมะโน

๒) ประชากรที่ไม่ได้อยู่ในคຸ້มรวม ได้แก่

- เจ้าหน้าที่ทูตและทหารของต่างประเทศพร้อมทั้งครอบครัว ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในประเทศไทย
- บุคคลพลเรือนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่ถึง ๓ เดือน นับถึงวันสำมะโน
- ผู้อพยพหรือผู้หลบหนีเข้าเมือง ซึ่งอยู่ในค่ายอพยพที่รัฐบาลกำหนด

๔.๒ คຸ້มรวมเคหะ ได้แก่ สถานที่ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของประชากรทุกแห่งทั่วประเทศ (บ้าน อาคาร สิ่งปลูกสร้างทุกประเภท) ที่อยู่ในคຸ້มรวมของการแฉ่งนับประชากร

๕. รายการข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวม

๕.๑ ข้อมูลพื้นฐานประชากร

๕.๒ ข้อมูลการศึกษา

๕.๓ ข้อมูลการทำงาน

๕.๔ ข้อมูลการมีชื่อในทะเบียนบ้าน

๕.๕ ข้อมูลการย้ายถิ่น

๕.๖ ข้อมูลเคหะ

๖. คาบเวลาการปฏิบัติงาน

โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘ มีคาบเวลาปฏิบัติงาน ในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

๖.๑ ขั้นการวางแผนและเตรียมงาน	๑ ตุลาคม ๒๕๖๗ – ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๘
๖.๒ ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑ เมษายน – ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๘
๖.๓ ขั้นการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล	๑ มิถุนายน – ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๘

๗. พื้นที่ปฏิบัติงาน

โครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘ เก็บข้อมูลสถิติครอบคลุมประชากรทุกเขตพื้นที่ทั่วประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็นเขตเจียงนั้บทั้งหมด ๑๔๑,๑๓๑ เขตเจียงนั้บ

๘. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๖๘ ประกอบด้วย

๑) การตอบแบบสอบถามออนไลน์ด้วยตนเอง โดยให้ประชาชนตอบแบบสอบถามด้วยตนเองผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ หรือช่องทางที่กำหนด

๒) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยพนักงานเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับครัวเรือนที่ไม่สะดวก หรือมีปัญหา/อุปสรรคในการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองผ่านช่องทางดิจิทัล หรือในพื้นที่ที่ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต

๙. คาบเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชาชนตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

วันที่ ๑ – ๒๐ เมษายน ๒๕๖๘

เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูล

วันที่ ๒๑ เมษายน – ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๘

๑๐. การประมวลผลข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลดำเนินการที่สำนักงานสถิติแห่งชาติส่วนกลาง

๑๑. วงเงินงบประมาณ

จำนวน ๔๑๒,๕๐๗,๔๐๐ บาท (สี่ร้อยสิบสองล้านห้าแสนเจ็ดพันสี่ร้อยบาทถ้วน)